

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 81'246.2

Марія Винарчик

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті досліджено особливості оцінювання якості білінгвальної освіти у європейській школі. Визначено суть моніторингу якості білінгвальної освіти, який базується на основоположних принципах європейського законодавчого документа CECR (Cadre européen commun de référence). Зосереджено увагу на основних критеріях європейської системи оцінювання. Обґрунтовано можливості творчого використання в Україні позитивних ідей французького досвіду білінгвальної освіти.

Ключові слова: оцінювання, якість, білінгвальна освіта, європейська школа.

Система оцінювання якості освіти є актуальною як у вітчизняній, так і зарубіжній педагогічній теорії. Цей процес здійснюється за допомогою механізмів, що отримали назву моніторингу (від лат. monitor – той, що контролює), який розуміється як система збирання, опрацювання та розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервне відстеження її стану і прогноз розвитку. Однією з ключових позицій білінгвальної освіти є оцінювання її якості відповідно до вироблених європейських стандартів.

Сьогоднішня система оцінювання у європейській школі закладалася у другій половині ХХ ст. Різноманітність національних дипломів, тестів та екзаменів зумовили потребу їхньої уніфікації. Саме Франція виступила ініціатором зустрічі освітян європейських країн у м. Прага (2005), а після цього у м. Відень (2006), де було започатковано поворот на реформу у системі оцінювання з метою реалізації її більш позитивною і «усміхненою» до школярів. Як результат, було створено проєвропейський законодавчий документ під назвою CECR (Cadre européen commun de référence), покликаний у міру можливості уніфікувати систему оцінювання мовних компетенцій школярів в умовах білінгвізму на всій території Європейського Союзу.

Проблемі білінгвальної освіти присвячені наукові розвідки вітчизняних та зарубіжних дослідників (К. Ажеж, Т. Боднарчук, А. Бузовський, Т. Бурда, Ж. Буте та Ж. Вермес, Л. Дабен, Ж. Дюверже, Д. Кост, О. Літвінов, А. Льетті, Л. Порши). Дослідники Н. Гурго, Л.-Ж. Кальве, Ж. де

Ландшїр, К. Спрїнгер, К. Тагліант, Д. Шевальє-Вікслер вивчають систему оцінювання якості білінгвальної освіти відповідно до *CECR* (Cadre européen commun de référence).

Мета статті – дослідити особливості оцінювання якості білінгвальної освіти у європейській школі.

На шляху реалізації основних засад проєвропейського законодавчого документа під назвою *CECR* (Cadre européen commun de référence) постали дві серйозні перешкоди: інституційна традиція стосовно форматів заліків і екзаменів, яка не дуже піддалася еволюції, та ідеалізація кожною країною своєї системи оцінювання. Згаданий документ представив основоположні принципи викладання іноземних мов, визначив рівні мовних компетенцій школярів, окреслив основні підходи до оцінювання знань учнів. Після їх активного обговорення на Міжнародному симпозиумі у листопаді 1991 р. (Швейцарія), *CECR* виробив пакет основоположних документів, які лягли в основу діяльності Європейського Союзу. Були визначені такі шляхи навчання іноземних мов: інтенсифікація процесу викладання іноземних мов з метою досягнути якісного рівня володіння мовою; забезпечення міжнародного взаєморозуміння шляхом організації обмінів та зустрічей у рамках спільних педагогічних проєктів; вироблення уніфікованих критеріїв оцінювання знань учнів. В його основу, зазначає К. Спрїнгер, були покладені три основні принципи: *вчити, вчитися, оцінювати* [4, с. 16]. Опрацьований завдяки науковому пошуку і широкому обговоренню, законодавчий документ *CECR* дав поштовх для опрацювання програм, підручників, завдань до тестів та екзаменів. Він став зразковим інструментом, що уможлиблював порівняти і уніфікувати системи оцінювання різних освітніх систем і досягнути у такий спосіб мети: полегшити навчальну та міжкультурну мобільність європейських громадян. При цьому важливо було враховувати когнітивну сторону процесу оцінювання знань учнів та міжнародний аспект. Мова йде про європейський мовний портфоліо, що став результатом копіткої праці Ради Європи у 90-ті рр. ХХ ст. та запропонував чіткі, систематичні дескриптори знань і вмінь учнів в оволодінні іноземними мовами.

Концепція портфоліо полягає у дотриманні основоположних принципів *Cadre européen commun de référence* і включає три обов'язкові складові: мовний паспорт (*passerport des langues*); мовленнєву біографію (*biographie langagière*); дос'є (*dossier*) [3, с. 32]. Мовний паспорт відображає рівень лінгвістичних знань, ставлячи акцент на міжкультурній комунікації. До уваги беруться п'ять мовленнєвих компетенцій: слухати, читати, брати участь у розмові, висловлюватися усно на задану тему, писати. Мовленнєва біографія передбачає чітку фіксацію мовних досягнень учня впродовж навчального процесу, яка засвідчує основні показники розвитку його успішності. Важливим фактором мовленнєвої біографії є

норми оцінки учнем самого себе та відносно інших людей: самокритичність і самоконтроль; самооцінка і самореалізація. Досьє містить класні та домашні роботи, виконані учнем у процесі вивчення мови, а також рукописні словники, граматичні правила тощо. Чіткого списку документів для досьє, немає. Це залежить від навчального закладу та учителів, які запроваджують портфоліо. Мета європейського мовного портфоліо полягає у тому, щоб сприяти мобільності у Європі, розвиваючи лінгвістичні компетенції на міжнародному рівні; заохочувати до вивчення іноземних мов; сповідувати цінності плюралізму і мультикультуралізму та поліпшувати міжкультурне порозуміння у Європі; розвивати навички самопідготовки та самовдосконалення. Мовний портфоліо розглядається окремими дослідниками як діагностичний інструмент, покликаний визначити рівень мовленнєвих компетенцій учня відповідно до рівнів загальноєвропейської шкали: А, А 2, В 1, В 2, а його концепція лягла в основу Резолюції Європейського Союзу від 23 лютого 2002 р. «Лінгвістичне розмаїття та вивчення мов» та започаткувала оцінювання знань школярів в кінці початкової школи – рівень А 1, колежу – рівень А 2, ліцею – В 1/В 2. Франція, Італія та багато інших європейських держав підтримали цю Резолюцію. До уваги були взяті вимоги Ради Європи стосовно мов у шкільному білінгвальному середовищі. Які ж базові критерії нової культури оцінювання були взяті за основу? Як стверджує К. Спрінгер, це аспекти: діяльнісний, багатомовний, соціокультурний [4, с. 16].

Цілком природно, що вищезазначені аспекти стали підґрунтям для нової системи оцінювання, а в білінгвальній освіті охопили різні види мовної діяльності: розуміння, інтеракцію, комунікацію, міжкультурні та полікультурні компетенції. Важливою складовою Резолюції ЄС стали новітні стратегії використання мовних і особистих ресурсів школярів. Особлива увага приділялася розвитку багатомовності та міжкультурної комунікації. Для того, щоб процес удосконалення системи оцінювання працював, необхідно було дотримуватися критеріїв та вимог Резолюції усіма учасниками освітньої системи: вчителями, методистами, функціонерами. Їм відводилася роль розробити завдання до екзаменів, тестів, заліків відповідно до вимог центру координування (*спеціалізація*); визначити кроки, що гарантували б справедливе і правильне оцінювання за чітко визначеними правилами і були підтримані експертами (*стандартизація*); провести аналіз даних, що підтверджували проведення екзаменів у відповідності до вимог *Cadre européen commun de référence (узаконення)*. Щоб досягти відповідного рівня екзамену у білінгвальних класах, – вважає К. Спрінгер, треба було: вивчити той контингент учнів, який у них навчається; конкретизувати компетенції, якими треба оволодіти; визначити нові формати, що дають підставу атестувати рівень цих компетенцій; включитися до процесу підвищення якості підручників та методичної

літератури, беручи до уваги особливості екзаменів [4, с. 16].

Рівень учнівських компетенцій визначається за допомогою оцінок. Термін «оцінка» походить з латинської мови від «censere» (спостерігати, оцінювати, виконувати), а у французькій мові набирає форму “note” (оцінка якості) [310, с. 681]. У середніх навчальних закладах Франції загальноприйнята двадцятибальна система оцінок: 20 – найкраща, 10 – середня, 0 – найгірша, тоді як у початковій школі – десятибальна: 10 – найкраща, 5 – середня, 0 – найгірша. Доволі часто для оцінювання знань учнів вживається використовується літерна градація від «А» – «дуже добре» до «Е» – «дуже погано», запозичена з американської системи освіти. Французький вчитель виставляє оцінки у щоденники, які не тільки відображають стан успішності школяра, але й служать зв'язною ланкою між школою і батьками. При необхідності вчитель занотовує у щоденнику повідомлення для батьків. Також існує місячний табель з оцінками, який батьки щомісяця підписують. Домашніх завдань не задають учням у початковій школі, а от у середній школі вони вважаються важливою частиною навчального процесу і мають обов'язковий характер. Зазвичай, для їхнього оцінювання використовується двадцятибальна система.

Наприкінці кожного триместру батьки отримують «триместровий бюлетень», в якому відображені оцінки учня за триместр з кожної дисципліни, зауваження та поради вчителів-предметників, а також загальні зауваження. Особливість оцінювання у французьких школах полягає у класифікації місця учня відповідно до інших з кожної дисципліни. Наприклад, він може мати одне з перших місць з одного предмету і одне з останніх – з іншого. Таким чином, успішність кожного учня подається у порівнянні з успішністю його однокласників і стає доступною громадськості. У французьких учнів навчальні тижні дуже навантажені: до 25 годин у початковій і до 35 – в середній школі. Але в них майже 175 днів канікул. Учні, що не встигають, залишаються на другий рік. У початковій школі кількість другорічників становить у середньому 12 %. Сьогодні другорічництво є розповсюдженою формою «досиджування» в школі. Доволі часто ліцеїсти готові зайвий рік-другий посидіти за шкільною партою, ніж, провалившись на випускних іспитах, залишитись без атестата і перспектив на продовження навчання та отримання добре оплачуваної роботи. Як бачимо з наведених прикладів, система оцінювання у Франції має на меті: зробити можливим отримання інформації про досягнення та невдачі кожного окремого учня впродовж навчального процесу; зробити дані оцінювання доступними для громадськості і цим стимулювати учня до досягнення кращого результату.

Враховуючи сучасні вимоги розвитку українського суспільства, а також економічні та історичні умови, які обумовлюють ефективність навчання іноземних мов на сьогодні в Україні, потрібно звернути увагу,

що для оволодіння іноземною мовою необхідно мати не тільки достатній для вивчення академічний час та використовувати найсучасніші методики викладання, але й можливість постійного тренування та вдосконалення мовних навичок у країні, мова якої вивчається. Фахівці білінгвального навчання вбачають в іноземній мові також засіб отримання, розширення та поглиблення системних знань із нелінгвістичних дисциплін. Існує також потреба в ефективному використанні позитивного досвіду європейської системи оцінювання.

Отже, система оцінювання успішності учнів відіграє важливу роль в освітньому процесі європейській школі. Вона забезпечує необхідною інформацією про рівень знань та ступінь прогресу учнів, дає змогу провести кращий моніторинг якості освіти на локальному та національному рівнях. Практика оцінювання якості білінгвальної освіти у відповідності до вимог *Cadre européen commun de référence* свідчить про успішне втілення згаданих завдань. Так, у загальноосвітній європейській школі сьогодні широко застосовується діагностичне оцінювання впродовж навчального року та активно запроваджується ознайомлення громадськості з результатами успішності. Щорічне оцінювання актуальне і для вітчизняної освіти, адже забезпечує кращий моніторинг розвитку освітньої системи та запровадження процедур контролю. Створення *CECR* було зумовлене необхідністю уніфікувати систему оцінювання мовних компетенцій школярів в умовах білінгвізму на всій території Європейського Союзу та відкрити доступ молоді до вищих навчальних закладів. Основними методами моніторингу якості білінгвальної освіти у європейській школі стали усний та письмовий контроль, різноманітні тести. Базовими для системи оцінювання були і залишаються європейські мови та мови національних меншин, вибрані для білінгвальної освіти. Проаналізувавши наукові доробки провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з моніторингу якості білінгвальної освіти, можемо констатувати, що удосконалення сучасної європейської системи оцінювання знань веде до великої технічності, забезпечуючи одночасне складання іспитів великою кількістю кандидатів. Вважаємо також за потрібне наголосити, що кожній європейській країні властива своя система оцінювання, а отже досвід моніторингу якості білінгвальної освіти у Франції сприяє пошуку способів їх уніфікації у межах всього освітнього простору.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі стосуються діяльності у Франції двох організацій оцінювання: СІЕР (Міжнародний центр педагогічних досліджень) і Альянсу французької мови у Парижі. Вони займаються фінансуванням та проведенням тестів. Саме СІЕР зобов'язав Міністерство освіти Франції залучити кваліфікованих лінгвістів, граматистів і лексикологів до розроблення тестів оцінювання знань французької мови як іноземної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарчук Т. В. Розвиток білінгвальної освіти в Австрії (1945–2010 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Тетяна Вікторівна Боднарчук. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
2. Бузовський А. В. Двомовна освіта в школах США та Європи / Андрій Володимирович Бузовський // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 9. – С. 92–104.
3. Banon-Schirman P. Quelle place pour le Portfolio européen des langues? / Banon-Schirman P. // Le français dans le monde. – 2006. – № 344. – P. 32–34.
4. Springer C. Nouvelles pratiques évaluatives. Nouveaux modes de certification / C. Springer // Le français dans le monde. – 2007. – № 350. – P. 16–17.
5. Un cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. – Paris : Les Editions Didier, 2001. – 192 p.
6. Vermes G. France, pays multilingue / Geneviève Vermes, Josiane Boutet. – Paris : L’Harmattan, 1987. – 204 p.